

LUCYNA KRZYSIAK

EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA W KSZTAŁCENIU NAUCZYCIELI JĘZYKÓW OBCYCH

KATHARINA BÖHM. *Evaluation einer Professionalisierungsmaßnahme für inklusiven Englischunterricht. Unterrichtsplanung und -durchführung vor dem Hintergrund des Universal Design for Learning*. Verlag Barbara Budrich, 2023. 403 ss. ISBN: 978-3-8474-2760-5.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh257310.10>

Pojęcie edukacji włączającej jest obecne w pedagogice od lat 90-tych ubiegłego wieku. Pierwotnie było ono używane głównie w dyskursie naukowym oraz społecznym w USA i Kanadzie, a obecnie należy do podstawowych pojęć w pedagogice i polityce oświatowej na świecie (Szumski, 2019, s. 16; Twardowski, 2019, s. 108).

W literaturze przedmiotu termin edukacja włączająca używany jest dwójako: w ujęciu szerszym (deskryptywnym) i węższym (preskryptywnym). Ujęcie szersze obejmuje formy nauki uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) w szkołach ogólnodostępnych w klasach z przewagą uczniów bez niepełnosprawności i SPE. W ujęciu węższym chodzi o idealne koncepcje edukacji, które w swoim założeniu mają być impulsem do wprowadzania zmian w systemie oświaty (Szumski, 2019, s. 16–18). Wyróżnikami edukacji włączającej są „dostęp do szkoły dla wszystkich uczniów, zrównoważone cele kształcenia, uwzględniające harmonijny rozwój uczniów, elastyczny

Dr LUCYNA KRZYSIAK – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Instytut Językoznawstwa;
e-mail: lucyna_krzysiak@wp.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3241-3742>.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

system wsparcia współpracujących ze sobą specjalistów oraz wspólny program kształcenia” (s. 14).

Wśród bogatej literatury przedmiotu uwagę zwraca praca z pogranicza edukacji włączającej i kształcenia nauczycieli języków obcych *Evaluation einer Professionalisierungsmaßnahme für inklusiven Englischunterricht. Unterricht-splanung und -durchführung vor dem Hintergrund des Universal Design for Learning* autorstwa Kathariny Böhm, która ukazała się w 2023 roku. Jest ona poświęcona projektowi badawczemu przeprowadzonemu na Uniwersytecie Technicznym w Dortmundzie, którego celem było opracowanie i ewaluacja modelu profesjonalizacji (w polskiej terminologii: modelu kształcenia), przygotowującego studentów anglistyki i amerykanistyki do nauczania włączającego w oparciu o uniwersalne projektowanie w edukacji (ang. UDL). Ten model kształcenia, zrealizowany w roku akademickim 2017/2018, obejmował trwające jeden semestr seminarium przygotowujące studentów do semestralnej praktyki w szkole (dalej: seminarium) oraz samą praktykę. Rzadko spotykane ujęcie tematu, obejmujące ewaluację seminarium sprawia, że praca Kathariny Böhm jest warta zauważenia. Jest bowiem głosem w dyskusji na temat uniwersyteckiego przygotowania przyszłych nauczycieli do wdrażania inkluzji w edukacji językowej.

Prezentację ewaluacji seminarium poprzedzają bardzo obszerne, obejmujące sześć rozdziałów, rozważania teoretyczne. Opierają się one na bogatej literaturze przedmiotu, głównie niemiecko-, rzadziej anglojęzycznej i zawierają liczne odniesienia do aktualnych badań. Punktem wyjścia jest tu pojęcie inkluzji, jej cele i poziomy wg Wockena (2009). W tym kontekście przedstawiona jest koncepcja nauczania włączającego ze szczególnym uwzględnieniem jego różnorodności. Następnie Autorka prezentuje źródła, podstawy naukowe oraz główne zasady UDL i wskazuje na jego potencjał w kształceniu językowym. W dalszej kolejności referuje zagadnienia związane z profesjonalizacją nauczycieli: opisuje modele jej profesjonalizacji wskazując na dyspozycje poznawcze i emocjonalno-motywacyjne (poczucie sprawczości) oraz umiejętności specyficzne, które powinni posiadać nauczyciele realizujący nauczanie włączające. Prezentuje także możliwości wykorzystania scenariuszy lekcji w rozwijaniu umiejętności proaktywnego projektowania zajęć i poszerzeniu kompetencji przyszłych nauczycieli języka angielskiego. Autorka przedstawia również zalecenia dotyczące projektowania kształcenia nauczycieli, przygotowującego do implementacji inkluzji. Część teoretyczną pracy zamyka analiza porównawcza modeli ewaluacji wykorzystywanych w kształceniu nauczycieli, przy czym nacisk położony jest na model Kirkpatricka (2006), który zakłada ewaluację na poziomach (1) reakcji, (2) uczenia się, (3) zachowań i (4) wyników.

Część poświęcona ewaluacji seminarium składa się z pięciu rozdziałów. Rozpoczyna ją prezentacja pytań i hipotez badawczych, które Autorka formułuje na trzech poziomach. Pozwala to na uzyskanie wielowymiarowego obrazu efektywności seminarium, na który składa się ocena jego jakości (poziom 1.) i ocena poczucia sprawczości studentów w zakresie nauczania włączającego (poziom 2.). Uzupełnieniem jest ocena ich umiejętności projektowania lekcji języka angielskiego dla fikcyjnych grup uczniów z zastosowaniem wytycznych UDL i skonstruowanego na potrzeby seminarium przewodnika planowania lekcji (poziom 2.). Na poziomie 3. oceniane są te same umiejętności studentów w zakresie projektowania i prowadzenia lekcji dla realnych grup uczniów.

Na podkreślenie zasługuje zastosowanie ilościowych i jakościowych metod badań, takich jak ankieta (poziom 1. i 2.), analiza danych jakościowych, np. w postaci scenariuszy i nagrań lekcji prowadzonych przez studentów (poziom 2. i 3.), a także różnorodność narzędzi, co pozwala na ocenę efektywności seminarium z perspektywy studentów i badacza. Różne są również schematy badań na poszczególnych poziomach. Na przykład w ocenie poczucia sprawczości (poziom 2) zastosowano badanie ankietowe z wykorzystaniem kwestionariusza SELIG w schemacie z dwiema grupami kontrolnymi i trzykrotnym pomiarem pretest – posttest I – posttest II. Z kolei na poziomie 1. przeprowadzono badanie ankietowe w schemacie tylko z posttestem, a na poziomie 2. i 3. badaniami w schemacie pretest – posttest objęci byli wyłącznie studenci uczestniczący w seminarium, co może budzić pewne wątpliwości.

Autorka prezentuje wyniki badań, weryfikuje hipotezy badawcze i przedstawia perspektywy badawcze, także te wynikające z konieczności uwzględnienia w większym stopniu edukacji włączającej w kształceniu nauczycieli języków obcych.

Podobne potrzeby istnieją w Polsce, gdzie przygotowanie nauczycieli do wdrażania inkluzji w edukacji językowej odbywa się bardzo często w ramach doskonalenia zawodowego, a to rozwiązuje tylko część problemów (Bełza-Gajdzica i in., 2024, s. 96–99; Jaroszevska, 2022, s. 188–189; Nijakowska, 2022, s. 10–13; Chrzanowska, 2019, s. 46–53). Niezbędna jest skoordynowana współpraca wyższych uczelni, ośrodków doskonalenia zawodowego nauczycieli, szkół i wydawnictw szkolnych, która pozwoli efektywniej wesprzeć obecnych i przyszłych nauczycieli w realizacji nauczania włączającego w praktyce szkolnej.

BIBLIOGRAFIA

- Bełza-Gajdzica, M., Ciborowski, M., Knopik, T., Nosowicz, E., i Rodzewicz, J. A. (2024). *Projektowanie uniwersalne w edukacji. Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek*. Instytut Badań Edukacyjnych.
- Chrzanowska, I. (2019). Postawy wobec edukacji włączającej – jakie skutki? W: I. Chrzanowska i G. Szumski (red.), *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole* (s. 44–53). Wydawnictwo FRSE.
- Jaroszewska, A. (2022). Umgang mit Heterogenität im (Fremdsprachen-)Unterricht –Rahmenbedingungen im polnischen Bildungssystem. *Neofilolog*, (2), 179–192. <https://doi.org/10.14746/n.2022.58.2.3>
- Kirkpatrick, D. L., i Kirkpatrick, J. D. (2006). *Evaluating training programs: The four levels*. Berrett-Koehler.
- Nijkowska, J. (2022). Inkluzja: obecność, uczestnictwo, dostępność. *Języki obce w szkole*, (4), 9–15. <https://doi.org/10.47050/jows.2022.4.9-15>
- Szumski, G. (2019). Koncepcja edukacji włączającej. W: I. Chrzanowska i G. Szumski (red.), *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole* (s. 14–24). Wydawnictwo FRSE.
- Twardowski, A. (2019). Formy organizacji pracy uczniów w procesie edukacji inkluzyjnej. *Rocznik Pedagogiczny*, 42, 107–121. <https://doi.org/10.2478/rp-2019-0007>
- Wocken, H. (2009). Inklusion & Integration. Ein Versuch, die Integration vor der Abwertung und die Inklusion vor Träumereien zu bewahren. W: A. D. Stein, S. Krach i I. Niediek (red.), *Integration und Inklusion auf dem Wege ins Gemeinwesen. Möglichkeitsräume und Perspektiven* (s. 204–234). Klinkhardt.